

ADALYA

(AYRIBASIM/OFFPRINT)

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ
SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA

SUNA-İNAN KIRAÇ AKDENİZ MEDENİYETLERİ ARAŞTIRMA ENSTİTÜSÜ YILLIĞI
THE ANNUAL OF THE SUNA & İNAN KIRAÇ RESEARCH INSTITUTE ON MEDITERRANEAN CIVILIZATIONS

ADALYA
Vehbi Koç Vakfı
Suna - İnan KIRAÇ Akdeniz Medeniyetleri
Araştırma Enstitüsü Yıllık Dergisi
Yönetim Yeri: Barbaros Mh. Kocatepe Sk. No. 25
Kaleiçi 07100 Antalya Tel: +90 242 243 42 74
Faks: +90 242 243 80 13 e-posta: akmed@akmed.org.tr
Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın **Sayı:** XII - 2009

Sabibi: Vehbi Koç Vakfı Adına Erdal YILDIRIM
Sorumlu Müdür: Kayhan DÖRTLÜK
Yapım: Zero Prodüksiyon Ltd., İstanbul
Abdullah Sokak No. 17
Taksim 34433 İstanbul
Tel: +90 212 244 75 21 Faks: +90 212 244 32 09
Baskı: Graphis Matbaa
Yüzyıl Mh. Matbaacılar Sit. 1. Cadde 139 Bağcılar - İstanbul

Bilim Danışma Kurulu / Editorial Advisory Board

Haluk ABBASOĞLU	Max KUNZE
Ara ALTUN	Thomas MARKSTEINER
Oluş ARIK	Wolfram MARTINI
Cevdet BAYBURTLUOĞLU	Gönül ÖNEY
Tuncer BAYKARA	Mehmet ÖZSAİT
Jürgen BORCHHARDT	Urs PESCHLOW
Jacques Des COURTILS	Scott REDFORD
Ömer ÇAPAR	Martin Ferguson SMITH
Vedat ÇELGİN	Oğuz TEKİN
Bekir DENİZ	Gülsün UMURTAK
Refik DURU	Burhan VARKIVANÇ
Serra DURUGÖNÜL	Michael WÖRRLE
Hansgerd HELLENKEMPER	Martin ZIMMERMAN
Frank KOLB	

Adalya, **A&HCI** (*Arts & Humanities Citation Index*) ve
CC/A&H (*Current Contents / Art & Humanities*) tarafından taranmaktadır.

Adalya is indexed in the **A&HCI** (*Arts & Humanities Citation Index*) and
CC/A&H (*Current Contents / Art & Humanities*).

Hakemli bir dergidir / *A peer reviewed Publication*

Editörler / Editors

Kayhan DÖRTLÜK
Tarkan KAHYA
Remziye BOYRAZ

İngilizce Editörleri / English Editors

İnci TÜRKÖĞLU
Carol STEVENS

Yazışma Adresi / Mailing Address

Barbaros Mah. Kocatepe Sk. No. 25
Kaleiçi 07100 ANTALYA-TURKEY

Tel: +90 242 243 42 74 • Fax: +90 242 243 80 13
akmed@akmed.org.tr
www.akmed.org.tr

ISSN 1301-2746

İçindekiler

Gülsün Umurtak <i>A Study of three numerical (!) Tablets and a Stamp Seal from the Early Bronze Age Settlement at Bademağacı Höyük</i>	1
Mustafa Bulba <i>Frühe kaunische Keramik – Karisch oder Lykisch?</i>	11
Sedef Çokay-Kepçe <i>The Pottery from Burdur Uylupınar Necropolis</i>	29
Murat Durukan <i>The Connection of Eastern and Central Cilicia with Piracy</i>	77
Hüseyin Sami Öztürk – Halûk Perk <i>A Votive Offering to Meter Tymenaia</i>	103
Serra Durugönül <i>Terracotta Statuette of “Bathing Aphrodite”?</i>	107
Guntram Koch <i>Klinen-Deckel lokaler Sarkophage der Kaiserzeit in Kleinasien</i>	117
İ. Kızılgut – S. Bulut – N. Çevik <i>An East Lycian City: Idebessos</i>	145
İnci Delemen <i>Two New Portrait Heads with Priestly Crowns from Perge</i>	173
Julian Bennett <i>A Prefect of the ala I Ulpia Dromedariorum Palmyrenorum milliaria from Attaleia? IGR 3. 777 re-assessed</i>	185
Mehmet Özsait - Guy Labarre - Nesrin Özsait <i>Timbriada et Tynada (Pisidie)</i>	197
Hamdi Şahin <i>A new dedication to Athena from Diocaesarea (Uzunburç)</i>	221
N. Çevik – İ. Kızılgut – S. Bulut <i>Rhodiapolis Baths: The First Evaluation Following the Excavations and its Contribution to the Knowledge on Lycian Baths Architecture and Technique</i>	231
Nuray Gökalp – Ebru N. Akdoğu Arca <i>Antalya'dan Yeni Adak Yazıtları</i>	261
Ayşe Aydın <i>Burdur ve Side Müzesi'ndeki Figürlü İki Buburdan</i>	277

Fatih Onur	
<i>The Roman Army in Pamphylia: From the Third to Sixth Centuries A.D.</i>	299
Demet Ulusoy Binan – Can Binan	
<i>Ağzıkara Han Örneğinde Anadolu Selçuklu Dönemi Taşçı İşaretlerinin Belgelemesi</i> <i>Üzerine Sistemik Bir Yaklaşım</i>	319
Scott Redford	
<i>The Inscription of the Kırkgöz Hanı and the Problem of Textual Transmission</i> <i>in Seljuk Anatolia</i>	347
Ömür Dilek Erdal	
<i>Demre Aziz Nikolaos Kilisesi Geç Bizans ve Yakınçağ İnsanlarının Yaşam Biçimleri</i>	361
Burhan Varkıvaç	
<i>Antalya Kaleiçi'nde Taş Mimarideki Teknik Sürekliliğe İlişkin Bir Gözlem</i>	389

A Votive Offering to Meter Tymenaia

Hüseyin Sami ÖZTÜRK* – Halûk PERK**

This essay presents a votive inscription with the inventory number M2033 held in the Halûk Perk Museum collection¹. Acquired in 2007, this inscription was recorded to have come from Fethiye township of Muğla province.

The inscription is found on a well-preserved white marble stele, which is crowned with a pediment adorned with a full palmette on top and a half-palmette on the top right and on the top left corners as well as a *phiale* or an unworked rosette in relief in the middle of its *tympanum*. The three-line inscription in the middle has a pair-of-eyes motif between the first and the second lines². The inscription should probably be dated to the Roman Imperial period. The dimensions are: H. 0.30 m.; W. 0.19 m.; D. 0.50 m.; letter height: 0.008-0.019 m.

Αφια Πωλίωνος
∞
2 Μητρὶ Τυμενέ-
α{α} (?) εὐχήν.

Aphia, the daughter of Polio, (offered) as votive for Meter Tymenaia

L. 1. For Αφια, an epichoric name; see Zgusta 1964: § 66-39.

L. 2 and ff. Like the Syrian-Anatolian Kubaba known to have been venerated since the third millennium B.C. and the Lydian Kuvava, the Phrygian Mountain Goddess (*Matar Kubeleja*) was worshiped under the name of Kybele in the later periods³. The cult of the Phrygian goddess spread as of the Archaic period and she is often mentioned in cultic documents with local epiclesis, e.g. *Meter Oreia* (“Mountain Goddess”). The votive inscription studied here contains another epiclesis of the Mother Goddess: The *epiclesis* of TYMENEAA here can be corrected as Τυμεναί{α} due to *iotasismus*.

* Dr. Hüseyin Sami Öztürk, Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Eskiçağ Anabilim Dalı. Göztepe Kampüsü 34722 Kadıköy-İstanbul. E-mail: hsoztrk@yahoo.com

** Halûk Perk, Arkeolojik Eser Koleksiyoncular Derneği Başkanı. E-mail: hp@halukperkmuzesi.org

¹ We would like to thank Prof. Dr. Bülent İplikçioğlu for reviewing the essay and sharing his comments.

² For the pair-of-eyes depiction on votive stelae from *Meter Phileis* cult area within the territory of Philadelphia in Lydia, see Malay 1985, no. 19; Taf. 10 no. 31; Taf. 11.

³ For various names of Kybele, see Schwenn 1922, 2250; Simon 1997, 744.

A document bearing evidence for another variation of the epiclesis Τυμενάια is known from Philomelium (Ilgın) in eastern Phrygia⁴. The epiclesis of the goddess here is Τυμενηνη. This epiclesis must be linked with Mount Τυμέναιον⁵ mentioned as a mountain in Phrygia by Step. Byz. *Eth.* 640, 22. Based on this, Zgusta considers the name of the settlement where the concerned inscription was found to be Τυμεν|α|. Another document is the inscription on the votive statuette of the Hellenistic period from Pisidian Antioch (Eyüpler, west of Yalvaç)⁶. The inscription reads Μητρι Τυμεμη|νη εύχήν and the goddess with her *polos* is depicted seated between two lions. The third inscription mentioning the goddess is the one from Fethiye, Muğla, which constitutes the scope of the present study.

In Antiquity, Fethiye was part of Lycia. In this case, it could be considered that the goddess received this epiclesis in Lycia as well or that an immigrant from outside could have venerated her. However, in Line 58 of the alliance treaty between Rome and Lycia made in 46 B.C. and published by Mitchell 2005, 167 ff., it is stated that a site called Τυμημα in Lycia was left to the Lycians. Furthermore, Step. Byz. *Eth.* 640, 24; 641, 5 mentions a village called Tymena in Lycia⁷. Based on the above-mentioned alliance inscription and information in Step. Byz. *Eth.* 640, 24; 641, 5⁸. Mitchell 2005, 225 ff.; 2006, 485 claims that the Tymena⁹ settlement can be localised in the northern borders of Mount Masa where there are numerous water sources located south–southwest of Oinoanda. In case the comment by Mitchell holds correct, then the epiclesis of Τυμενάια presented here can be linked with this toponym in Lycia.

⁴ McLean 2002, 6 no. 11 = SEG 52 (2002) no. 1458: Κυρία Μάγνης ἀνή|νεκκεν λεοντάρι|α Μητρι Τυμενηνη εύχήν.

⁵ Τυμέναιον: ὄρος περὶ Φρυγίαν. οἱ κατοικοῦντες Τυμεναῖοι. McLean (2002, 6) thinks that Mount Tymenaion is located near Ilgın or in the southeastern part of Phrygia due to the find-spot of the inscription.

⁶ Naumann 1983, 360-361 no. 563; SEG 35 (1985) no. 1403. See also Mitchell 1993, 20 fig. 8; Karayaka 2007, 29 ff.

⁷ For the Tymena settlement in Lycia, see Sundwall 1913, 219; Ruge 1943, 1747; Zgusta 1984, 641, §1384-2; SEG 45 (1995) no. 1798. A published inscription from Bithynia mentions Τυμίνον Γαλατίας (IGSK 32, no. 133; Şahin – Öğüt 1986, 125 ff., no. 102; SEG 37 [1987] no. 102; Feissel, BE 102 [1989] no. 936). Şahin – Öğüt 1986 suggest that this settlement was called Τύμιναι and link it with Τύμηνα in Lycia. The name of this settlement in Galatia should be a variation of Tymena.

⁸ Step. Byz. *Eth.* 640, 24; 641, 5: Τύμηνα, κώμη Λυκίας. ἐκλήθη δὲ ἀπὸ τινος τράγου οὕτως ὀνομαζομένου, ὃς ἀπαλλασσόμενος ἀπὸ τοῦ αἰπολίου ἤρχετο τὸν πώγωνα βεβρεγμένος, ᾧ κατακολουθήσαντες εὗρον πηγὴν ἔν τινι λόχμῃ. καὶ ταύτην καὶ τὸ χωρίον οὕτω καλέσαι. τὸ ἔθνικὸν Τυμηνεύς, ὡς Πιναρεύς Παταρεύς; *Tymena, a village of Lycia. Its fame comes from a male goat with this name; this male goat left the herd and when he returned with his beard wet, those who followed him discovered a water spring amidst bushes. They named both the spring and the area as such. Its ethnicon is Tymeneus, just like Pinareus and Patareus.*

⁹ Mitchell (2005, 225 ff.; 2006, 485) claims that the forms of Τυμημα and Τυμενα arise from the different pronunciations. Again according to Mitchell, pronunciation with (v) will be more correct and thus the form Τυμενα should be used.

Abbreviations and Bibliography

- BE Bulletin Épigraphique.
- EA Epigraphica Anatolica.
- IGSK Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien.
- IGSK 32 Th. Corsten (ed.), Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien, Die Inschriften von Apameia (Bithynien) und Pylai (1987).
- Karayaka 2007 N. Karayaka, Hellenistik ve Roma Döneminde Pisidia Tanrıları (2007).
- LIMC Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae.
- Malay 1985 H. Malay, “The Sanctuary of Meter Phileis near Philadelphia”, EA 6, 1985, 111–126.
- McLean 2002 B. H. McLean, Greek and Latin inscriptions in the Konya Archaeological Museum (2002) (Regional Epigraphic Catalogues of Asia Minor 4).
- Mitchell 1993 S. Mitchell, Land, Men, and Gods in Asia Minor, vol. II: The Rise of the Church (1993).
- Mitchell 2005 S. Mitchell, “The Treaty between Rome and Lycia of 46 BC (MS 2070)”, in: R. Pintaudi (ed.), Papyrologica Florentina 35: Papyri Graecae Schøyen (2005) 165–258.
- Mitchell 2006 S. Mitchell, “İ.Ö. I. Yüzyılda Likya’nın Kuzey Sınırı: İ.Ö. 46’da Roma-Likya Anlaşması”, in: K. Dörtlük – B. Varkıvanç – T. Kahya – J. des Courtils – M. Doğan-Alparslan – R. Boyraz (eds.), III. Likya Sempozyumu, 07–10 Kasım 2005 Antalya: Sempozyum Bildirileri / III Symposium on Lycia, 07–10 November 2005 Antalya: Symposium Proceedings, Istanbul (2006) 471–488.
- Naumann 1983 F. Naumann, Die Ikonographie der Kybele in der phrygischen und der griechischen Kunst (1983) (Istanbul Mitteilungen, Beiheft 28).
- RE Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.
- Ruge 1943 W. Ruge, “Tymena”, RE VII A.1 (1943) 1747.
- Schwenn 1922 Schwenn, “Kybele”, RE XI.2 (1922) 2250–2298.
- SEG Supplementum Epigraphicum Graecum.
- Simon 1997 E. Simon, “Kybele”, LIMC 8 (1997) 744–766.
- Steph. Byz. *Eth.* (Stephanos Byzans, *Ethnika*)
Stephani Byzantii: Ethnicorum, Quae supersunt ex recensione Augusti Meinekii (1849).
- Sundwall 1913 J. Sundwall, Die einheimischen Namen der Lykier nebst einem Verzeichnisse kleinasiatischer Namenstämme (1913).
- Şahin – Öğüt 1986 S. Şahin - S. Öğüt, “Katalog der bithynischen Inschriften im Archäologischen Museum von İstanbul, Teil II: Funde von der bithynischen Halbinsel”, EA 8, 1986, 109-128.
- Zgusta 1964 L. Zgusta, Kleinasiatische Personennamen (1964).
- Zgusta 1984 L. Zgusta, Kleinasiatische Ortsnamen (1984).

Öz

Meter Tymenaia için adak

Makalede, Halûk Perk Müzesi Koleksiyonu içinde M2033 envanter numarası ile yer alan bir adak yazıtı tanıtılmaktadır. 2007 yılında Müze'ye kazandırılmış olan söz konusu adağın buluntu yeri kayıtlara göre Muğla İli Fethiye İlçesi'dir. Adak yazıtında Aphia adında birisinin "Meter Tymenaia"ya adakta bulunduğu zikredilmektedir: İ.Ö. III. bin yıldan itibaren tapımı bilinen Suriye-Anadolu Kubabası ve Lydia Kuvavası gibi, Phrygia Dağ Tanrıçası da (*Matar Kubeleja*), daha geç dönemlerde Kybele adıyla tapım görmüştür. Phrygia Tanrıçası'nın kültü Arkaik Çağ'dan itibaren yayılım göstermeye başlamış olup kült belgelerinde Tanrıça sık sık yerel *epiklesis*'le, örneğin *Meter Oreia* ("Dağ Tanrıçası") olarak geçmektedir. Çalışmamızda incelediğimiz adak yazıtında da Ana Tanrıça'nın bir başka *epiklesis*'i söz konusudur: Burada geçen TYMENEAA *epiklesis*'i, *iotasismus*'tan ötürü Τυμενάια{α} şeklinde düzeltilebilir. Τυμενάια *epiklesis*'inin farklı varyasyonlarından birini taşıyan Ana Tanrıça'nın tapımına ilişkin belgelerden biri Doğu Phrygia'daki Philomelium'dan (= Ilgın) bilinmektedir. Tanrıça'nın *epiklesis*'i burada Τυμενηνη şekindedir. Bu *epiklesis*, Step. Byz. *Eth.* 640, 22'de Phrygia'daki bir dağ olarak zikredilen Τυμέναιον Dağı ile bağlantılı olmalıdır. Bir diğer belge ise Pisidia Antiokheia'sından (= Eyüpler, Yalvaç'ın batısı) Hellenistik Çağ'a tarihlenen bir adak heykelciği üzerindeki yazıttır: Bu yazıt Μητρὶ Τυμεμη|νῆ εὐχῆν şeklinde olup; tanrıça burada *polos*'uyla iki arslan arasında otururken betimlenmiştir. Tanrıça'nın adının geçtiği üçüncü yazıt, Muğla İli Fethiye İlçesi'nde bulunmuş olan ve bu makalede incelenen adak yazıtıdır:

Bilindiği üzere, Fethiye İlçesi Antikçağ'da Lykia toprakları içinde yer almaktaydı. Bu durumda, Ana Tanrıça'nın Lykia'da da böyle bir *epiklesis* aldığı ya da dışarıdan gelen bir göçmen tarafından tapınım gördüğü düşünülebilirdi. Ancak Mitchell 2005, 167 v.dd.'de yayımlanmış olan İ.Ö. 46 yılında Roma-Lykia arasında yapılmış bir ittifak anlaşmasına dair metnin 58. satırında, Lykia'da Lykialılara bırakılan yerler arasında Τυμηνα adlı bir yerleşimden söz edilmektedir. Keza Step. Byz. *Eth.* 640, 24; 641, 5'te de Lykia'da Tymena adında bir köyden bahsedilmektedir. Mitchell 2005, 225 v.d.; Mitchell 2006, 485 Tymena yerleşiminin, hem yukarıda sözü edilen ittifak yazıtındaki hem de Step. Byz. *Eth.* 640, 24; 641, 5'teki ifadelerden dolayı, Oinoanda'nın güney, güney-batısında kalan Masa Dağı'nın, çok sayıda su kaynağı bulunan kuzey sınırlarına lokalize edilebileceğini söylemektedir. Eğer Mitchell'in bu görüşü isabetli ise, makalede konu edilen Τυμενάια *epiklesis*'i, Lykia'daki bu *toponym* ile bağlantılı olabilir.

Yazıtın Çevirisi:

Polio kızısı Aphia, Meter Tymenaia için adak olarak (sundu).